

DOI 10.37491/UNZ.93-94.3
УДК 343.137 (520+510+529+592+594+595)

Павло БАЛОВ¹

«ДОГОВІРНІ» ПРОЦЕДУРИ У ДОСУДОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АЗІЙСЬКИЙ ДОСВІД

Аналізується кримінальне процесуальне законодавство низки азійських держав (Японії, Китаю і Тайваню, Сінгапуру, Індонезії, Малайзії) щодо спрощення кримінального провадження і застосування «договірних» процедур у стадії досудового розслідування. Наголошується на тому, що доволі консервативне кримінальне процесуальне законодавство багатьох азійських держав протягом останнього десятиліття зазнало реформування, спрямованого на оптимізацію, спрощення та прискорення кримінального провадження, в тому числі шляхом застосування «договірних» процедур. Константовано, що азійський досвід застосування спрощених порядків під час досудового розслідування, зокрема «договірних» процедур у кримінальному провадженні, засвідчує наділення прокурорів дуже широкими дискреційними повноваженнями. Зроблено висновок, що здебільшого «договірне» провадження в азійських державах у тому чи тому вигляді передбачає процедуру укладення угоди про визнання вини, яка, зрештою, повинна бути розглянута судом, який, залежно від держави, має більшу або меншу дискрецію під час її затвердження і призначення покарання. Окремі азійські держави сприйняли класичний підхід до укладення угод про визнання вини, що зародився в США (plea bargaining), інші — запровадили більш оригінальні моделі. Японська модель «договірного» провадження передбачає співпрацю обвинуваченого не щодо кримінального правопорушення, яке він вчинив, а лише щодо вчинення кримінальних правопорушень іншими особами. Натомість,

¹ аспірант, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, p_balov@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-5395-1148>.

у Сінгапурі застосовуються декілька моделей переговорів сторін кримінального провадження: без участі судді, з його посередництвом, укладення «угоди про відкладене кримінальне переслідування», доступне для юридичних осіб. Висловлено думку, що цікавим, з погляду можливості запровадження в Україні, є досвід Сінгапуру щодо реалізації системи переговорів сторін обвинувачення і захисту за посередництвом судді («Criminal Case Resolution»), що передбачає усунення суперечностей з метою швидкого і безконфліктного вирішення справи та певною мірою має ознаки медіації.

Ключові слова: диференціація, досудове розслідування, спрощене провадження, провадження на підставі угод, угода про визнання вини, договірні процедури.

Одним із напрямів диференціації кримінального провадження є його спрощення. Такі диференційовані порядки істотно прискорюють кримінальне провадження, економлять процесуальні ресурси, забезпечують його ефективність, але й обмежують реалізацію окремих засад кримінального провадження та процесуальних гарантій його учасників. До спрощених порядків кримінального провадження традиційно відносять і ті, що засновані на досягненні компромісу, укладенні певної угоди між обвинуваченням і захистом.

Водночас на сьогодні практично відсутні наукові дослідження таких «договірних» процедур у кримінальному провадженні азійських держав. Натомість, у кримінальному судочинстві азійських держав існують диференційовані порядки досудового розслідування, яким притаманні ознаки спрощення і які спрямовані на забезпечення ефективного та швидкого кримінального провадження («сумарне» провадження, вирішення проваджень на основі примирення, за угодою про визнання вини, альтернативні способи урегулювання кримінальних конфліктів (медіація та посередництво) тощо). Вивчення такого досвіду може бути корисним і для удосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Різноманітні аспекти провадження на підставі угод протягом останнього десятиліття були предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Однак здебільшого їхні праці стосуються проблем укладення угод у кримінальному судочинстві України, США, держав континентальної Європи. Проблеми ж запровадження та реалізації «договірних» процедур у кримінальному провадженні азійських держав досліджували у своїх працях Kelly Buchanan, Malcolm M. Feeley, Takayuki Inoue, David T. Johnson, Brian L. Kennedy, Young-Chul Kim, John Lane, Selina Lum, Setsuo Miyazawa, Febby Mutiara Nelson, Topo Santoso, Chun-Ling Shen, Chuen-Jim Sheu, Jiahui Shi, Veltrice Tan, Takayoshi Tao, Shu-Lung Yang та інші зарубіжні науковці.

Метою статті є вивчення азійського досвіду застосування «договірних» процедур у досудовому кримінальному провадженні та можливості його запровадження в Україні.

Поява та розвиток правового інституту угод у кримінальному провадженні (*plea bargaining*) асоціюється зі США, в яких він знаходить своє вираження як в усних домовленостях, так і в письмових угодах сторін. Незважаючи на те, що ідея «угод із правосуддям» має як прихильників, так і противників [1, с. 239], вона досить швидко поширилась і була імплементована в законодавство багатьох держав на різних континентах і з різними правовими традиціями. Цей процес поширився і в Азії.

Так, тривалий час на Тайвані констатували проблему великої завантаженості органів прокуратури, які забезпечували здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень [2], оскільки законодавство цієї держави передбачало обмаль альтернатив звичайному порядку, які б забезпечували оптимальність, ефективність досудового кримінального провадження. Однак прокурори все ж наділялися певними дискреційними повноваженнями, що дозволяли їм звільняти деяких правопорушників, зазвичай тих, які вчинили незначні правопорушення, без здійснення кримінального переслідування. Ліберальна кримінальна політика щодо правопорушників виявлялась у тому, що прокурори, виходячи з певних методичних вказівок і в межах своїх дискреційних повноважень, зобов'язані були звільняти якомога більше таких правопорушників. За статистикою, оприлюдненою Міністерством юстиції, у 90-х роках ХХ ст. частка осіб, які були звільнені без здійснення кримінального переслідування, становила близько 20 % на рік [2].

Водночас після реформи кримінального провадження, що запозичила багато інститутів, притаманних системі юстиції США, досудове кримінальне провадження Тайваню було істотно демократизоване, стало більш ефективним, запровадивши гнучкий підхід до процедур кримінального провадження. Складовою реформи кримінальної юстиції Тайваню стало запровадження інституту угоди про визнання вини (*bargaining process*). У своїх загальних рисах він відповідає американській моделі угоди про визнання вини, коли прокурор, обвинувачений і суддя доходять до взаємно узгодженого обвинувачення, яке буде підтверджене у вирокі. Б. Л. Кеннеді і Ч. Л. Шен (*Brian L. Kennedy, Chun-Ling Shen*) з цього приводу відзначають, що в основному обвинувачений «віддає» своє право на повний судовий розгляд, що забирає багато часу судді і прокурора, і «бере» більш м'який вирок, ніж він міг би отримати, якби пройшов весь судовий процес і був засуджений. За їхнім твердженням тайванська система угод про визнання вини використовується не так часто, як у США, але вона все ж допомагає дещо зменшити кількість проваджень [3, с. 122].

Ст. 455-2 КПК Тайваню визначає, що укладення угоди про визнання вини можливе після того, як прокурор розпочне публічне обвинувачення або внесе клопотання про спрощений судовий розгляд. Ініціювання цього процесу здійснюється прокурором на власний розсуд, або після консультацій з потерпілим, або ж за клопотанням обвинуваченого чи його представника або захисника і за згодою суду. Виняток становлять лише провадження щодо злочинів, які караються смертною карою, довічним позбавленням волі або позбавленням волі на строк не менше трьох років, а також

провадження до першої інстанції, яка підпадає під юрисдикцію вищого суду.

Після того, як усі залучені сторони погодять деталі та обвинувачений визнає себе винним, прокурор може звернутися до суду з клопотанням про винесення вироку відповідно до «переговорної процедури», яка передбачає що:

- обвинувачений погоджується з мірою покарання та конфіскацією або погоджується з призначенням умовного покарання;
- обвинувачений приносить вибачення потерпілому;
- обвинувачений повинен сплатити відповідну суму компенсації;
- обвинувачений вносить до державного бюджету певну грошову суму.

Кримінальний процесуальний закон Тайваню встановлює темпоральні рамки таких переговорів; їхня тривалість відповідно до ст. 455-2 КПК не повинна перевищувати тридцяти днів [4].

Кримінальне процесуальне законодавство Японії, як і Тайваню, також тривалий час не урегульовувало процедур процесуальних спрощень на стадії досудового розслідування. Проте у 2016 році було внесено зміни до КПК Японії, які запровадили можливість укладання угод про визнання вини на досудовому слідстві. Нормативні положення щодо угод про визнання вини набули чинності в червні 2018 року [5].

Тривалий час домовленості про визнання вини в Японії були поза законом, однак, як стверджує Д. Т. Джонсон (*David T. Johnson*), фактично в окремих випадках мали місце [6, с. 141]. Нова система дозволяє підозрюваним і обвинуваченим вступати в «переговори» з прокурорами, за допомогою яких в обмін на пом'якшення або зняття кримінальних обвинувачень можуть бути надані докази злочинної поведінки інших осіб [7]. Система стосується злочинів, пов'язаних із наркотиками та вогнепальною зброєю, а також так званих «білокомірцевих» злочинів, таких як: шахрайство, хабарництво та розкрадання, а також певні злочини, пов'язані з податковими питаннями та торгівлею фінансовими продуктами та інструментами [5].

У перекладі з японської цю систему угод буквально можна визначити як «система переговорів у кримінальному провадженні». Тобто наголос зроблено не на фінальному результаті — угоді зі слідством, а на процесі його досягнення — переговорах. Система переговорів у кримінальному провадженні була запущена як одна з реформ японської системи кримінального правосуддя, спрямована на удосконалення та диверсифікацію процесу збирання доказів і удосконалення судового провадження.

Потрібно наголосити й на унікальності запровадженої системи. На відміну від американської системи угод про визнання вини, японська модель доступна лише для обвинувачених, які надають докази щодо вчинення кримінальних правопорушень іншими особами. Співпраця особи щодо кримінального правопорушення, яке вона вчинила, не дає їй права використовувати нову систему щодо такого правопорушення. Під час формування змін до законодавства представники правоохоронних органів досить переконливо стверджували, що якщо підозрюваний / обвинувачений міг би отримати імунітет або пом'якшити обвинувачення за співпрацю

щодо його злочинів, він би не бажав надавати докази чи зізнаватися, доки не будуть запропоновані кращі умови [8].

Якщо ж під час провадження обвинувачений заявив про свою винуватість, то відповідно до ст. 291-2 КПК Японії це може спричинити лише винесення постанови про розгляд справи в порядку спрощеного кримінального провадження щодо тих обвинувачень, за якими обвинувачений заявив про винуватість (за умови, що це не стосується випадків, які караються смертною карою, довічним позбавченням волі або позбавленням волі з роботами або без них на строк не менше одного року) [9].

Саме цей унікальний аспект нової системи, на думку японських дослідників, спрямований на сприяння дотриманню корпоративних вимог, оскільки він дозволяє підозрюваному чи обвинуваченому розкривати відомі йому відомості про протиправні дії інших осіб, щоб зняти з нього обвинувачення або пом'якшити його, навіть якщо поведінка цих осіб абсолютно не пов'язана з обвинуваченнями щодо нього [5].

Відповідно до системи переговорів, прокурор і фізична особа або компанія, обвинувачена у вчиненні певних видів злочинів, можуть укласти офіційну угоду, за якою підозрюваний / обвинувачений погоджується надати певні докази, які допоможуть у висуненні обвинувачень або розслідуванні злочину певного виду третьою стороною (фізичною особою чи компанією).

Хоча, як уже зазначалось, і раніше японські прокурори вели переговори «за лаштунками» ще до запровадження системи переговорів, японська система кримінального правосуддя офіційно не схвалювала концепцію переговорів щодо кримінальних обвинувачень. У Японії була поширена думка, що такий «торг» є несумісним із кримінальними процедурами, і навіть сьогодні цю практику також критикують за її потенційне спотворення істини.

Форми співпраці підозрюваного / обвинуваченого, які передбачає нова система, включають:

1) надання правдивих і повних відповідей на запитання органів влади на стадії досудового розслідування і судового провадження;

2) співпрацю щодо збирання доказів та їх використання у будь-якому наступному кримінальному провадженні проти іншої сторони.

Натомість, за таку співпрацю прокурору дозволяється вести переговори та укладати угоду про визнання вини з підозрюваним або обвинуваченим, щоб погодити:

1) не пред'являти певного обвинувачення;

2) припинити обвинувачення, що триває;

3) обвинуватити особу лише у вчиненні заздалегідь узгодженого злочину та/або із заздалегідь узгодженим покаранням;

4) застосовувати численні інші подібні форми поступок [5].

При цьому, приймаючи рішення про укладення угоди, прокурор повинен враховувати низку факторів, зокрема: значення можливої злочинної поведінки іншої особи, щодо якої підозрюваний або обвинувачений погоджується співпрацювати; доказову силу для обвинувачення тих доказів,

які підозрюваний або обвинувачений погоджується надати; відносну серйозність обвинувачення щодо підозрюваного чи обвинуваченого, що співпрацює, у світлі можливих обвинувачень щодо іншої особи.

Спочатку передбачалося, що система переговорів буде використовуватися прокурорами в основному для укладення угод з членами злочинних організацій нижчого рівня. Однак у липні 2018 року було оголошено, що система переговорів була застосована вперше у спосіб, відмінний від того, який спочатку очікувався. Так, наприклад, японський виробник енергетичного обладнання уклав угоду, згідно з якою прокуратура погодилася не пред'являти йому обвинувачень у справі про хабарництво за кордоном у Таїланді в обмін на докази, що підтверджують причетність його посадових осіб і співробітників до тієї самої справи про хабарництво [8].

Процедурно за системою переговорів в Японії прокурор або підозрюваний / обвинувачений можуть запропонувати укласти угоду. Адвокат, який представляє підозрюваного / обвинуваченого, також повинен бути залучений до переговорів щодо укладення угоди. Під час переговорів прокурори можуть вимагати від підозрюваного / обвинуваченого надати показання щодо злочинів, вчинених третіми особами. А далі прокурор на підставі отриманої під час переговорів інформації вирішує, чи укласти угоду.

На відміну від США, в Японії законодавство не передбачає інструментів оцінки рекомендацій прокурора щодо майбутнього вироку. Як наслідок, підозрюваному / обвинуваченому може бути формально важко визначити цінність переваг, які прокурор може запропонувати на переговорах. Саме це і має вирішальне значення для прийняття особою рішення про укладення подібної угоди [8].

Що цікаво, нова система також дозволяє сторонам угоди про визнання вини звільнитися від своїх зобов'язань за угодою за певних обставин. Наприклад, у випадку, якщо стає зрозуміло (можливо під час судового розгляду), що підозрюваний / обвинувачений, який є стороною угоди, дав неправдиві показання, прокурор більше не може бути зв'язаний умовами угоди [5].

Досить цікавою є практика застосування спрощених порядків кримінального провадження, зокрема угоди про визнання вини у *Singapore*. Офіційно у Сінгапурі не існує системи на зразок американської «*plea bargaining*». Вважається, що система «*plea bargaining*» може стимулювати некоректну поведінку правоохоронних органів, адвокатів та обвинувачених, а також призводити до недостатньої відповідальності за злочини. Водночас ця система існує у неформальній формі через застосування системи переговорів між обвинуваченням (прокуратурою) і захистом щодо узгодженого вирішення справи. За наявної системи переговори зазвичай проводяться за двома правовими програмами — *Criminal Case Management Scheme* (CCMS) та *Criminal Case Resolution* (CCR) [10].

Перша програма — *Criminal Case Management Scheme* (CCMS) — це переговори прокурора та сторони захисту без залучення судді, а друга — *Criminal Case Resolution* (CCR) — передбачає залучення судді. Зазначені програми не є частиною кримінально-процесуального законодавства і подібні до збірки правових звичаїв. Водночас їхня мета збігається з метою

будь-якої спрощеної форми кримінального провадження — економією процесуальних засобів та строків, пришвидшення здійснення кримінального провадження у неконфліктний спосіб.

За твердженням С. Лум (*Selina Lum*), у Сінгапурі змістовно найпоширенішою формою угоди про визнання вини є пропозиція сторони обвинувачення зменшити обвинувачення або висунути менший обсяг обвинувачення, якщо обвинувачений визнає себе винним [11].

Переговори зазвичай ведуться в рамках програми CCMS, запровадженої у 2003 році, і полягають у можливості зустрічей сторін захисту й обвинувачення та обговорення справи у приватному режимі. На зустрічах сторони, передусім, можуть обговорювати суть обвинувачення і визнання вини [12, с. 41]. Варто зауважити, що у 2013 році Палата Генерального прокурора (*Attorney-General's Chambers*) і Правниче товариство Сінгапуру спільно видали Кодекс практики ведення кримінального провадження обвинуваченням і захистом (Кодекс практики), який не є юридично обов'язковим для застосування, однак містить рекомендації щодо найкращих практик ведення кримінального провадження сторонами обвинувачення і захисту. Зазначений Кодекс включає програму CCMS як складову найкращої практики під час досудового провадження й передбачає, що прокурори та захисники повинні бути присутніми на будь-якій зустрічі у рамках CCMS для зменшення спірних питань і ефективного та своєчасного вирішення спорів. Також Кодекс рекомендує надати обвинуваченому повну свободу вибору, визнавати себе винним чи вимагати судового розгляду за загальною процедурою [13].

Натомість, метою програми CCR є забезпечення нейтрального форуму для сторін за сприяння судді для обговорення та вивчення можливості раннього вирішення кримінальних справ без судового розгляду. Досить часто кримінальна справа проходить через програму CCMS перед програмою CCR. Якщо справа не вирішена після програми CCMS, її можна передати на програму CCR, якщо всі сторони на це добровільно погоджуються. На відміну від програми CCMS, програма CCR передбачає посередництво досвідченого судді та проводиться в суддівській палаті. Водночас суддя не дає жодної орієнтовної оцінки щодо суті справи для обвинувачення та захисту, однак може коментувати окремі аспекти доказів, робити окремі висновки щодо правових питань, якщо це доцільно [12, с. 42].

Як свідчить практика, обидві зазначені програми успішно застосовуються в Сінгапурі, про що свідчить статистика. Так, наприклад, С. Лум (*Selina Lum*) зазначає, що у 2013 році понад 80 відсотків справ, переданих на програму CCR, були успішно вирішені. А згідно з даними Палати Генерального прокурора, у 810 з 851 вироків у січні та лютому 2017 року обвинувачені визнали себе винними після певних переговорів між обвинуваченням і захистом [11]. Така система, хоч і має як прихильників, так і противників, але дійсно істотно спрощує досудове розслідування і кримінальне провадження в цілому, чим розвантажує органи кримінальної юстиції.

У 2018 році КПК Сінгапуру був доповнений розділом 7А, який урегулював ще одну цікаву «договірну» процедуру — «угоду про відкладене кримінальне переслідування» (*Deferred Prosecution Agreements, DPA*). Така

угода укладається між прокурором та суб'єктом, який був обвинувачений або щодо якого прокурор розглядає питання про притягнення до відповідальності за ймовірне правопорушення. Що цікаво, відповідно до ст. 149D КПК Сінгапуру таким суб'єктом може бути юридична особа (товариство з обмеженою відповідальністю, інше товариство або некорпоративна асоціація), але не може бути фізична особа [14].

Після укладення DPA між прокурором і суб'єктом щодо передбачуваного правопорушення і набуття угодою чинності застосовуються такі положення:

1) якщо суб'єкту було висунуто обвинувачення у ймовірному правопорушенні, він вважається звільненим, але це не означає його виправдання;

2) поки DPA діє, суб'єкт не може бути притягнутий до відповідальності за ймовірне правопорушення у будь-якому кримінальному провадженні;

3) поки DPA діє, призупиняються будь-які строки давності для початку справ щодо переслідування ймовірного правопорушення, будь-якого цивільного позову щодо такого правопорушення, будь-якого провадження щодо наказу про скасування вигоди, отриманої від правопорушення, будь-якої процедури щодо конфіскації майна, що використовується або може використовуватися для вчинення ймовірного правопорушення чи становить вигоду, отриману від такого правопорушення, будь-якого дисциплінарного або іншого провадження, що виникає на підставі фактів імовірного правопорушення [14].

Натомість, згідно зі ст. 149E КПК Сінгапуру на суб'єкта, який укладає DPA, відповідно до умов угоди можна накласти такі вимоги:

1) сплатити прокурору фінансовий штраф;

2) сплатити компенсації потерпілим від імовірного правопорушення;

3) пожертвувати кошти на благодійність або будь-якій іншій третій особі;

4) вилучити будь-які прибутки, отримані суб'єктом від імовірного правопорушення;

5) запровадити програму відповідності або внести зміни до наявної програми відповідності, що стосується політики суб'єкта чи навчання працівників суб'єкта;

6) призначити особу для оцінювання та моніторингу внутрішніх засобів контролю суб'єкта; повідомлення суб'єкта та прокурора про необхідність удосконалення програми відповідності суб'єкта, які зменшать ризик повторення будь-якого діяння, забороненого DPA; повідомлення прокурора про будь-які неправомірні діяння під час виконання суб'єктом програми відповідності або внутрішнього контролю;

7) співпрацювати в будь-якому розслідуванні, пов'язаному з правопорушенням, іншому розслідуванні, пов'язаному з будь-яким імовірним правопорушенням, вчиненим посадовою особою, службовцем або агентом суб'єкта, яке впливає з тих самих фактів, що й імовірне правопорушення;

8) відшкодувати будь-які розумні витрати прокурора, пов'язані з імовірним правопорушенням або укладенням DPA [14].

Укладена між прокурором і суб'єктом угода набуває чинності після її затвердження судом. До того, як ДРА набуде чинності, будь-яка сторона може вийти з переговорів щодо угоди без вказівки причин для виходу. Після затвердження угоди в разі, якщо прокурор вважає, що суб'єкт не дотримується умов ДРА, прокурор може подати заяву до суду щодо анулювання угоди.

Законодавство іншої азійської країни, яка стикається з проблемами постійного зростання рівня злочинності, — *Індонезії* також не містить нормативних вказівок щодо можливості застосування різного роду «угод зі слідством». КПК Індонезії (*Kitab Undang-Undang Hukum Acara Pidana*) наразі не містить процедур або правил укладення угоди про визнання вини. Водночас законопроект про внесення змін до КПК Індонезії, який розглядається в індонезійському парламенті, містить положення, яке дозволяє обвинуваченому визнати себе винним перед суддею та призначити справу для короткого слухання з подальшим пом'якшенням вироку до не більш як двох третин максимального покарання за злочин. Така процедура буде доступна лише для злочинів, які передбачають максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до семи років [12, с. 8].

Водночас індонезійські вчені зауважують, що запровадження угод про визнання вини у кримінальне процесуальне законодавство Індонезії є дуже актуальним у контексті боротьби з корупцією, оскільки укладення угоди про визнання вини сприятиме швидкому відшкодуванню збитків, завданих державі внаслідок корупційних діянь [15, с. 1245].

Як і в низці інших азійських держав кримінальне процесуальне законодавство зазнало реформування і в *Малайзії*. Так, КПК Малайзії у 2010 році був доповнений розділом XVIIIа «Досудові процеси» (*Pre-trial processes*), який серед інших урегулював і процедуру укладення угоди про визнання вини (*plea bargaining*). Нормативні положення щодо укладення угоди про визнання вини набули чинності з 2012 року. До цього «торгівля» щодо обвинувачення відбувалась неформальним способом. Як зазначають дослідники, в основу запропонованих змін була покладена низка принципових положень, зокрема:

- 1) клопотання про угоду про визнання вини має надходити від обвинуваченого;
- 2) якщо клопотання подається захисником, який представляє обвинуваченого, захисник повинен отримати письмовий дозвіл обвинуваченого, який підтверджує, що останній бажає укласти угоду;
- 3) сторона обвинувачення має негайно відреагувати на клопотання, а в угоді про визнання вини має бути зазначено мінімально і максимально прийнятний розмір покарання;
- 4) угода про визнання вини повинна бути подана до суду, яким призначається покарання у межах прийнятного;
- 5) якщо суд не погоджується із запропонованим вироком, він повинен повідомити про це сторони, які можуть прийняти рішення щодо наступних кроків;
- 6) процес має відбуватися прозоро та фіксуватися документально [12, с. 20].

Укладення угоди про визнання вини дозволяє обвинуваченому погодитися на визнання вини в обмін на зменшення обсягу обвинувачення або істотного зниження міри покарання [16]. Відповідно до ст. 172с КПК Малайзії обвинувачений може подати заяву про угоду про визнання вини до суду, в якому має розглядатися справа. У цьому документі повинен містити короткий опис злочину, який інкримінується обвинуваченому, а також підтвердження того, що його заява зроблена добровільно після розуміння природи та розміру покарання, передбаченого законом за злочин, який інкримінується обвинуваченому. Після того, як суд переконається, що обвинувачений добровільно подав заяву, прокурор і обвинувачений повинні перейти до взаємної згоди щодо задовільного вирішення справи. Якщо такої згоди досягнуто, відповідна угода складається у письмовій формі та підписується обвинуваченим, його захисником (якщо він залучений) і прокурором, і суд виконує угоду, погоджену обвинуваченим і прокурором [17]. За загальним правилом, обвинуваченому, який уклав угоду про визнання вини, призначається покарання не більше половини максимального покарання у вигляді позбавлення волі, передбаченого законом за вчинення відповідного злочину.

Проте важливо зазначити, що угоди про визнання вини можуть бути застосовані не щодо всіх кримінальних правопорушень. Наприклад, на такі тяжкі та особливо тяжкі злочини, як: вбивство, зівалтування або тероризм, — не розповсюджуються можливості застосування цього спрощеного провадження. Також слід відзначити, що провадження на основі угод про визнання вини не є обов'язковою процедурою в Малайзії і обвинувачений може відмовитися від пропозиції прокурора і пройти повний судовий розгляд.

Реформування кримінального судочинства у напрямку його оптимізації відбулось і в *Китайській Народній Республіці*. У 2014 році Китай ініціював судову реформу, яка стосувалася введення системи угод про визнання вини, здійснивши протягом 2016–2018 років експеримент щодо запровадження цього інституту. За статистичними даними до кінця вересня 2018 року відсоток справ, вирішених шляхом укладення угоди про визнання вини, протягом двох років склав 53,68 %; при цьому лише 3,35 % рішень у цих справах були надалі оскаржені. У результаті такого позитивного результату система угод про визнання вини була офіційно введена у кримінальне процесуальне законодавство Китаю у 2018 році, а у першій половині 2020 року уже 82,2 % справ було вирішено шляхом укладення угоди про визнання вини [18, с. 89].

Ст. 15 КПК Китаю встановлює систему переговорів про визнання вини як один з основних принципів китайського кримінального процесу. Відповідно до цієї норми до підозрюваного, обвинуваченого, який добровільно визнає свою вини, визнає інкриміновані йому обставини злочину та готовий прийняти покарання, може бути застосовано більш м'яке покарання відповідно до закону [19]. Як наслідок, усі види справ можна вирішувати шляхом укладення угоди про визнання вини.

За твердженням В. Тан (*Veltrice Tan*), щоб заохотити обвинувачених якнайшвидше визнати себе винуватими та прийняти покарання, у деяких регіонах Китаю було запроваджено так званий «механізм послідовного

пом'якшення вироку», згідно з яким суворість покарання регулюється відповідно до стадії, на якій обвинувачений визнає себе винуватим і приймає покарання [20, с. 608].

Знову ж варто наголосити на провідній ролі прокурорів в укладенні угод про визнання вини. Передусім, відповідно до ст. 172 КПК Китаю саме прокурор вирішує, який тип процесу (звичайний чи прискорений) слід застосувати. Крім того, прокурори мають широкі повноваження щодо змісту угод про визнання вини. Відповідно до ст. 173 КПК Китаю передбачено, що прокурори можуть обговорювати з підозрюваними та їхніми представниками обставини, які їм інкримінуються, чинні нормативні положення та їх застосування, рекомендації щодо призначення покарання, зокрема щодо його пом'якшення або звільнення від покарання, процедури, що застосовуються до судового розгляду після визнання вини, та інші обставини [19].

Незважаючи на те, що китайська система угод про визнання вини з моменту її запровадження сприяла підвищенню ефективності судочинства, вона все ж зазнає критики з боку науковців. Зокрема, широкомасштабна практика укладання угод про визнання вини, на думку Я. Ши (*Jiahui Shi*), посягає на справедливий суд і правосуддя. Крім того, вчений вважає, що квазіобов'язковий ефект рекомендацій щодо вироку, запропонованих прокурорами, ставить під сумнів центральну роль судових процесів у кримінальному процесі та ще більше підриває судову владу суддів [17, с. 96].

Висновки.

1. Кримінальне процесуальне законодавство багатьох азійських держав, яке було доволі консервативним, протягом останнього десятиліття зазнало реформування, спрямованого на оптимізацію, спрощення та прискорення кримінального провадження, в тому числі шляхом застосування «договірних» процедур.

2. Азійський досвід застосування спрощених порядків під час досудового розслідування, зокрема «договірних» процедур у кримінальному провадженні, засвідчує наділення прокурорів дуже широкими дискреційними повноваженнями.

3. Здебільшого «договірне» провадження в тому чи тому вигляді передбачає процедуру укладення угоди про визнання вини, яка, зрештою, повинна бути розглянута судом, який, залежно від держави, має більшу або меншу дискрецію під час її затвердження і призначення покарання. Водночас законодавство Японії і Сінгапуру передбачає більш оригінальні моделі укладення угод у кримінальному процесі.

4. З погляду можливості запровадження в Україні, цікавим є досвід Сінгапуру щодо реалізації системи переговорів сторін обвинувачення і захисту за посередництвом судді (*Criminal Case Resolution*), що передбачає усунення суперечностей з метою швидкого і безконфліктного вирішення справи та певною мірою має ознаки медіації.

Список використаних джерел

1. Крушинський С. А. Угода про визнання вини: світовий досвід та перспективи запровадження в Україні. *Університетські наукові записки*. 2010. № 4. С. 238–245.

2. Sheu Ch.-J., Yang Sh.-L. World factbook of criminal justice systems. Taiwan, Republic of China. *Bureau of Justice Statistics*. URL: <https://bit.ly/3YR1EHj>.
3. Kennedy B. L., Shen Ch. -L. The Best of Times and the Worst of Times; Criminal Law Reform in Taiwan. *American Journal of Chinese Studies*. 2005. Vol. 12, № 2. P. 107–137.
4. Code of Criminal Procedure of Taiwan. *Laws & Regulations Database of The Republic of China (Taiwan)*. URL: <https://bit.ly/3PhnErR>. Cache: <https://perma.cc/E9TC-4SLT>.
5. Tao T. New plea bargaining system: a new compliance risk for companies with operations in Japan? (10.04.2017) *Law Business Research*. URL: <https://bit.ly/3OUSq1>. Cache: <https://perma.cc/GHC3-PLVC>.
6. The Japanese Adversary System in Context: Controversies and Comparisons / ed. by M. M. Feeley, S. Miyazawa. New York : Palgrave Macmillan, 2002. 262 p.
7. Inoue T., Lane J. Court rules in Japan's first plea bargaining case (14.09.2020). *Law Business Research*. URL: <https://bit.ly/3OThRr0>. Cache: <https://perma.cc/9287-QYRD>.
8. Japan's bargaining system targets white collar crime (27.11.2018). *Asia Business Law Journal*. URL: <https://bit.ly/3YRB0hB>. Cache: <https://perma.cc/D4F8-ZBCE>.
9. Code of Criminal Procedure of Japan. *Japanese Law Translation Database System*. URL: <https://bit.ly/3KZkOoI>. Cache: <https://perma.cc/VZM9-THXP>.
10. Plea Bargaining in Singapore: All You Need to Know (31.03.2017). *Singapore Legal Advice*. URL: <https://bit.ly/44rBOLi>. Cache: <https://perma.cc/YQ9F-YWTN>.
11. Lum S. Plea bargaining, Singapore-style (15.03.2017). *The Straits Times*. URL: <https://bit.ly/3YSfQzG>. Cache: <https://perma.cc/5PEK-NEKK>.
12. Plea Bargaining. Georgia, Indonesia, Malaysia, Nigeria, Russian Federation, Singapore (report). The Law Library of Congress, Global Legal Research Directorate, 2020. 44 p. *Library of Congress*. URL: <https://bit.ly/45OGUC6>. Cache: <https://perma.cc/7UYJ-WM8G>.
13. The Code of Practice for the Conduct of Criminal Proceedings by the Prosecution and the Defence. *Government of Singapore*. URL: <https://bit.ly/3OW0NAn>. Cache: <https://perma.cc/BQ46-8MVG>.
14. Criminal Procedure Code of Republic of Singapore. *Singapore Statutes Online*. URL: <https://bit.ly/3KZoYNt>.
15. Nelson F. M., Santoso T. Plea Bargaining in Corruption Cases: A Solution for the Recovery of Financial Losses by Indonesia? *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*. 2020. Vol. 28, № 2. P. 1233–1248.
16. Buchanan K. Malaysia: New Provisions on Plea Bargaining to Come into Force (23.12.2010). *Library of Congress*. URL: <https://bit.ly/3OSipND>. Cache: <https://perma.cc/BXW3-ZGWB>.
17. Criminal Procedure Code of Malaysia. *Perma.cc*. URL/Cache: <https://perma.cc/M3QY-SMFZ>.
18. Shi J. H. Reconsideration of the Role of Prosecutors in the Chinese Plea Bargaining System: A Comparative Perspective. *Chinese Studies*. 2021. № 10. P. 88–99. <https://doi.org/10.4236/chnstd.2021.102007>.
19. Criminal Procedure Law of the People's Republic of China. *China Laws Portal*. URL: <https://bit.ly/3R5OfJo>. Cache: <https://perma.cc/66TP-EE72>.

20. Tan V. Belt and Road Initiative: the interplay between corruption, plea-bargaining and civil alternative dispute resolution. *Journal of Financial Crime*. 2023. Vol. 30, № 3. P. 603–617. <https://doi.org/10.1108/jfc-02-2023-0029>.

Надійшла до редакції 07.08.2023
Рекомендовано до друку 14.08.2023

Pavlo BALOV

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

«Contractual» Procedures in Pre-Trial Criminal Proceedings: Asian Experience

The criminal procedural legislation regarding the simplification of criminal proceedings and the use of «contractual» procedures in the stage of pre-trial investigation in a number of Asian states (Japan, China, Taiwan, Singapore, Indonesia, Malaysia) has been analysed. It is emphasized that the rather conservative criminal procedural legislation of many Asian states during the last decade underwent reforms aimed at optimizing, simplifying and speeding up criminal proceedings, including through the use of «contractual» procedures. It has been established that the Asian experience of applying simplified procedures during pre-trial investigation, in particular, «contractual» procedures in criminal proceedings, attests to the granting of very broad discretionary powers to prosecutors. It is concluded that mostly «contractual» proceedings in Asian states in one form or another involve the procedure of concluding a plea agreement, which must ultimately be reviewed by the court, which, depending on the state, has more or less discretion when approving it and imposing a punishment. Certain Asian states have adopted the classic approach to concluding plea agreements that originated in the United States (plea bargaining), while others have introduced more original models. In particular, the Japanese model of «contractual» proceedings provides for the cooperation of the accused not with respect to the criminal offense he or she committed, but only with respect to the commission of criminal offenses by other persons. Instead, in Singapore, several models of negotiations between parties in criminal proceedings are used — without the participation of a judge, with the judge's mediation, as well as the conclusion of a «Deferred Prosecution Agreement» available to legal entities. The opinion was expressed that Singapore's experience in implementing a system of negotiations between the prosecution and defence parties through the mediation of a judge («Criminal Case Resolution») is interesting from the point of view of the possibility of implementation in Ukraine, which provides for the elimination of contradictions with the aim of a quick and conflict-free resolution of the case and, to some extent, has signs of a mediation..

Keywords: *differentiation, pre-trial investigation, simplified proceedings, proceedings based on agreements, plea bargaining, contractual procedures.*